

A BORONKA-MELLÉKI TÁJVÉDELMI KÖRZET KELETI HATÁRVIDÉKÉNEK (SOMOGY MEGYE) KISEMLŐS FAUNÁJA, GYÖNGYBAGOLY, *TYTO ALBA* (SCOPOLI, 1769) KÖPETEK VIZSGÁLATA ALAPJÁN

PURGER J. JENŐ

Abstract

In the eastern, border part of Boronka landscape protection area (XM95 according to 10x10 km UTM chart) 487 pellets of barn owl were collected. Analyze of pellets contents revealed remainders of 1348 vertebrate specimens. It is established that small mammals prevailed with 93.62% while participation of birds was 6.38%. Presence of 20 mammals species was noted. From this number, 7 species belongs to the insectivores (Insectivora), 1 to the bats (Chiroptera), and 12 to the rodents (Rodentia).

Bevezetés

A Boronka-melléki Tájvédelmi Körzet védetté nyilvánításával 1991-ben 7833 hektár természeti értékekben gazdag terület kapott hivatalos jogszabályi védelmet (9/1991 (IV. 26) KTM rendelete). A Somogy Természetvédelmi Szervezet lehetőségeihez mérten igyekezett megvásárolni és megvédeni a Tájvédelmi Körzet környékén lévő természetvédelmi szempontokból értékesnek tűnő területeket, hogy a TK határai ne legyenek egyben az ott élő növény- és állatfajok elterjedési határai is. Így próbált és próbál hozzájárulni a TK környékének, valamint a táj természetes arculatának megőrzéséhez.

A Boronka-melléki TK emlősfajára vonatkozó első adatok 1992-ben jelentek meg (Majer 1992), de a természetvédelmi területek kezelése során sok esetben szükség és igény mutatkozik a védett területekkel határos területeken élő növény- és állatfajok ismeretére is.

Célom az volt, hogy a TK keleti határvidékével szinte összeolvadó erdős, fás–legelős tájegység kisemlős faunájának felmérését elvégezzem, rámutatva a védett fajok jelenlétére, és a fajok közötti mennyiségi viszonyokra, amennyire ez lehetséges a gyöngybagoly (*Tyto alba*) köpetekből nyert információk alapján.

Anyag és módszer

A kisemlős fauna felméréshez a gyöngybagoly köpetek begyűjtésének és vizsgálatának a módszerét alkalmaztam. Hogy az eredmények a szélesebb körű faunaterképezéseknél is használhatók legyenek, a köpetek begyűjtését a 10x10 km-es UTM rendszerű hálótérkép XM95-ös négyzet területén végeztem. A köpeteket 1994. február 16-án, március 27-én és május 2-án gyűjt-

töttem be 8 lelőhelyről (1. táblázat). A libickozmai és somogyfajsi templomtoronyban, valamint a pusztakovácsi gabonaszárító pincehelyiségében még nedves, friss köpeteket is találtam, sőt mindhárom helyen a gyöngybaglyokat is láttam. Minden esetben a sötét mellű, *Tyto alba guttata* alfaj volt jelen.

Mivel a köpetek túlnyomó részének a korát nem lehetett biztosan meghatározni, így csak az egész köpetek lettek begyűjtve, és feldolgozva. A köpetek szétbontása száraz technikával történt (Schmidt 1967, Mikuska et al. 1979). A kisemlősök meghatározását a koponya és az alsó álkapocs csonttani bélyegei alapján végeztem. (Schmidt 1967, Ujhelyi 1989, Kryštufek 1991). A *Sylvaemus* alnembe tartozó fajok meghatározásánál Tvrtković (1979) módszerét követtem, és a meghatározhatatlan példányok *Apodemus* sp. ként szerepelnek a táblázatban.

Eredmények

A 8 lelőhelyről (1. táblázat) begyűjtött 487 köpetből 1348 gerinces állat csontmaradványai kerültek elő. Egy köpetben átlagosan 2.76 zsákmányállat volt.

A köpetekből előkerült zsákmányállatok minőségi és mennyiségi megoszlását a 2. táblázat szemlélteti.

A zsákmány 93,62%-át kisemlősök, 6,38%-át pedig madarak, többnyire házi és mezei verebek képezték. Az emlősmaradványokból 20 fajt sikerült kimutatni, melyek közül 7 a rovarevők (Insectivora), 1 a denevérek (Chiroptera), 12 pedig a rágcsálók (Rodentia) rendjébe sorolható.

Következtetések

A köpetlelőhelyeken talált nedves köpetek valamint a megfigyelt gyöngybaglyok alapján feltételezhető, hogy a vizsgált területen begyűjtött köpetek 3 pár gyöngybagolytól származnak.

Az emlőstáplálék 41,05%-ban pocokfélékből (Arvicolidae), 35,90%-ban cickányfélékből (Soricidae), 22,35%-ban egérfélékből (Muridae), 0,70%-ban pedig pelefélékből (Gliridae), simaorrú denevérekből (Vespertilionidae) és vakondfélékből (Talpidae) tevődött össze.

A gyöngybaglyok a legnagyobb számban mezei pocokot (*Microtus arvalis*) zsákmányoltak, mely az emlőstáplálék 36,53%-át tette ki.

1 táblázat

A gyöngybagoly köpetekből előkerült zsákmányállatok száma és köpetenkénti megoszlása
Number of pellets collected in different localities and its prey content

Helység és dátum Locality and date	Köpet Pellet	Zsákmány Prey	Zsákmány/Köpet Prey/Pellet
1. Szőkepuszta (templom) 1994. 02. 16	75	153	2.04
2. Libickozma (marhaistálló) 1994. 02. 16	28	73	2.60
3. Libickozma (templom) 1994. 03. 27.	196	560	2.85
4. Pusztakovácsi (marhaistálló) 1994. 02. 16	25	89	3.56
5. Pusztakovácsi (gabonaszárító) 1994. 02. 16	63	210	3.33
6. Somogyfajs (templom) 1994. 05. 02	57	142	2.49
7. Somogyfajs (Kund kastély) 1994. 03. 27	17	56	3.29
8. Somogyfajs (marhaistálló) 1994. 02. 16	26	65	2.50
Összesen/Total	487	1348	2.76

A mezei pocok mellett az erdei cickány (*Sorex araneus*), a keleti cickány (*Crocidura suaveolens*) a mezei cickány (*Crocidura leucodon*), a pirókegér (*Apodemus agrarius*) és a törpeegér (*Micromys minutus*) maradványai a begyűjtött köpetek számától függetlenül minden köpetlelőhelyről előkerültek.

A gyöngybagoly köpetekből kimutatott 20 emlősfaj közül 10 a védett fajok listáján is szerepel. Ebből 6 faj a cickányok családjába tartozik, és a két vízcickányfaj (*Neomys fodiens*, *N. anomalus*) kivételével a többi 4 faj elég gyakorinak tekinthető. Ezenkívül a libickozmai templomtoronyban begyűjtött köpetekből előkerültek egy közönséges vakond (*Talpa europaea*) maradványai, mely életmódjánál fogva elég ritkán esik a baglyok zsákmányául. A bajuszos denevér (*Myotis mystacinus*) is ritka zsákmánynak számít, melynek csontmaradványai a szőkepuszta templomból származó köpetekből kerültek elő. Feltűnő, hogy a csalitjáró pocok, (*Microtus agrestis*) – igaz kis számban – de egy köpetlelőhely kivételével mindenholon kimutatható volt. A mogorós pele (*Muscardinus avellanarius*) is ritka zsákmánynak tekinthető, mindössze 7 példány maradványai kerültek elő három köpetlelőhelyről.

Majer (1992) 1990. és 1991-ben végzett a Boronka-melléki TK-ban emlőstani vizsgálatokat melyek a denevérek kivételével kiterjedtek valamennyi védett fajra. A cickány és rágcsáló fajokat elsősorban erdei fülesbagoly és gyöngybagoly köpetekből mutatta ki. A Majer által kimutatott 17 kisemlősfaj egy kivételével, előkerült a TK keleti határvidékén begyűjtött gyöngybagoly köpetekből is. Egyedül a kései denevért (*Eptesicus serotinus*) nem sikerült kimutatnom, amit Majer (1992) a Kakpuszta melletti (szintén UTM XM95) fenyvesben gyűjtött erdei fülesbagoly köpetekből előkerült csontok alapján határozott meg.

A köpetek gyűjtése során a somogyfajsi Kund kastély padlásán (1994. 03. 24.) két telelő szürke hosszúfülű-denevért (*Plecotus austriacus*) is megfigyeltem, és a faunisztikai szempontokat figyelembe véve e helyen fontosnak tartom megemlíteni.

Köszönetnyilvánítás

Szeretném megköszönni a Somogy Természetvédelmi Szervezetnek a támogatását, valamint Bécsy Lászlónak a köpetek begyűjtésénél nyújtott segítségét.

2. táblázat

A különböző lelőhelyekről származó gyöngybagoly köpetekből előkerült zsákmányállatok fajlistája és mennyiségi eloszlása: 1. Szőkepuszta (templom), 2. Libickozma (marhaistálló), 3. Libickozma (templom), 4. Pusztakovácsi (marhaistálló), 5. Pusztakovácsi (gabonaszárító), 6. Somogyfajsz (templom), 7. Somogyfajsz (Kund kastély), 8. Somogyfajsz (marhaistálló)

Presence of certain animal species in pellets of barn owl in localities (1–8)

Zsákmány/Prey	1	2	3	4	5	6	7	8	Σ
<i>Sorex araneus</i>	1	4	41	3	20	21	3	6	99
<i>Sorex minutus</i>	–	6	13	–	12	6	2	4	43
<i>Neomys fodiens</i>	–	–	2	–	–	–	1	–	3
<i>Neomys anomalus</i>	–	–	1	–	–	–	–	2	3
<i>Crocidura suaveolens</i>	14	5	42	16	30	5	6	7	125
<i>Crocidura leucodon</i>	20	10	90	4	26	18	11	1	180
<i>Talpa europaea</i>	–	–	1	–	–	–	–	–	1
<i>Myotis mystacinus</i>	1	–	–	–	–	–	–	–	1
<i>Clethrionomys glareolus</i>	–	2	11	–	1	1	1	1	17
<i>Arvicola terrestris</i>	2	–	8	–	–	1	–	–	11
<i>Microtus agrestis</i>	1	1	13	5	2	1	1	–	24
<i>Microtus arvalis</i>	40	19	190	43	64	68	22	15	461
<i>Pitymys subterraneus</i>	2	–	2	–	–	–	–	1	5
<i>Apodemus flavicollis</i>	3	4	19	4	1	1	–	3	35
<i>Apodemus sylvaticus</i>	4	1	21	–	5	2	–	2	35
<i>Apodemus sp.</i>	4	4	17	–	2	–	2	1	30
<i>Apodemus agrarius</i>	1	3	11	7	4	8	4	10	48
<i>Micromys minutus</i>	3	2	5	2	2	1	1	3	19
<i>Rattus norvegicus</i>	–	–	–	–	–	1	–	–	1
<i>Mus muscuclius</i>	10	5	52	4	40	–	1	2	114
<i>Muscardinus avellanarius</i>	–	1	5	–	1	–	–	–	7
Passeriformes (indet.)	47	6	16	1	–	8	1	7	86
Összesen/Total	153	73	560	89	210	142	56	65	1348

IRODALOM

- Kryštufek, B.* 1991. Sesalci Slovenije. Prirodoslovni muzej Slovenije, Ljubljana.
- Majer, J.* 1992. Boronka-melléki Tájvédelmi Körzet zoológiai felmérése (gerinces fauna) (1990–1991). Dunántúli Dolgozatok (A) Természettudományi Sorozat 7: 347–375, Kaposvár.
- Mikuska, J., N. Tvrtković & Džukić, G.* 1979. Sakupljanje i analiza gvalica ptica kao jedna od važnih metoda upoznavanja faune naših sisara. Arh. biol. nauka 29 (3–4):157–160, Beograd.
- Schmidt, E.* 1967. Bagolyköpet vizsgálatok. Magyar Madártani Intézet, Budapest.
- Tvrtković, N.* 1979. Razlikovanje i određivanje morfološki sličnih vrsta podroda *Sylvaemus* Ognev & Vorobiev 1923 (Rodentia, Mammalia). Rad JAZU 383:155–186, Zagreb.
- Ujhelyi, P.* 1989. A magyarországi vadonélő emlősállatok határozója (Küllemi és csonttani bélyegek alapján). A Magyar Madártani Egyesület Könyvtára 1. Budapest.

JENŐ J. PURGER: SMALL MAMMAL FAUNA OF THE EASTERN, BORDER PART OF BORONKA LANDSCAPE PROTECTION AREA (COUNTRY SOMOGY), AS OBTAINED BY BARN OWL, TYTO ALBA (SCOPOLI, 1769) PELLET ANALYSIS

Resume

In the eastern, border part of Boronka landscape protection area (XM95 according to 10x10 km UTM chart) 487 pellets of barn owl were collected. Analyze of pellets contents revealed remainders of 1348 vertebrate specimens. From remainders of mammals, which constitute 93,62% of prey, 20 species was determined. Insectivores (*Insectivora*) was represented by 7 species (*Sorex araneus*, *Sorex minutus*, *Neomys fodiens*, *Neomys anomalus*, *Crocidura suaveolens*, *Crocidura leucodon*, *Talpa europaea*), bats (*Chiroptera*)

was represented by only one species (*Myotis mystacinus*) and 12 rodents (*Rodentia*) were noted (*Clethrionomys glareolus*, *Arvicola terrestris*, *Microtus agrestis*, *Microtus arvalis*, *Pitymys subterraneus*, *Apodemus flavicollis*, *Apodemus sylvaticus*, *Apodemus agrarius*, *Micromys minutus*, *Rattus norvegicus*, *Mus musculus*, *Muscardinus avellanarius*). Mammal prey consisted of Arvicolidae (41,05%), Soricidae (35,90%), Muridae (22,35%) and Gliridae, Vespertilionidae, Talpidae (0,70%).

JENŐ J. PURGER: DIE KLEINSÄUGETIERFAUNA DES ÖSTLICHEN GRENZGEBIETES IM NATURSCHUTZBEZIRK BORONKAGEGEND (KOMITAT SOMOGY) AUF GRUND DER UNTERSUCHUNGEN DER SCHLEIEREULEGEWÖLLE (TYTO ALBA, SCOPOLI 1769)

Zusammenfassung

Aus den eingesammelten 487 Schleiereulegewöllen im östlichen Grenzgebiet des Naturschutzbezirks Boronkagegend sind Knochenreste von 1348 Wirbeltiere hervorgekommen. Von den Säugetierreste, die 93,62% der Beute bildeten, waren 20 Arten auszuweisen. Davon gehören 7 (*Sorex araneus*, *Sorex minutus*, *Neomys fodiens*, *Neomys anomalus*, *Crocidura suaveolens*, *Crocidura leucodon*, *Talpa europaea*) in die Ordnung Insektenfresser (*Insectivora*), 1 (*Myotis mystacinus*) zu den Fledermäuse (*Chiroptera*), und 12 (*Clethrionomys glareolus*, *Arvicola*

terrestris, *Microtus agrestis*, *Microtus arvalis*, *Pitymys subterraneus*, *Apodemus flavicollis*, *Apodemus sylvaticus*, *Apodemus agrarius*, *Micromys minutus*, *Rattus norvegicus*, *Mus musculus*, *Muscardinus avellanarius*) zu den Nagetiere (*Rodentia*). Die Säugetiernahrung der Schleiereulen setzte sich in 41,05% aus Wühlmäuse (Arvicolidae), in 35,90% aus Spitzmäuse (Soricidae), in 22,35% aus Echte Mäuse (Muridae), und in 0,70% aus Bilche (Gliridae), Glattnasen (Vespertilionidae) und Maulwürfe (Talpidae) zusammen.